

Československé sklo období socialismu v českých a slovenských sbírkových institucích

Czechoslovak Glass of the Socialism Period in Czech and Slovak Collection Institutions

Petr Nový, Petr Čížek, Dagmar Havlíčková

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, U muzea 398/4, 466 01 Jablonec nad Nisou
petr.novy@msb-jablonec.cz; dagmar.havlickova@msb-jablonec.cz

V České republice a na Slovensku je sedmáct státních, krajských, městských a soukromých muzeí, které spravují početnější kolekce československého užitkového skla období let 1948–1989. Studie se zabývá základní charakteristikou a deskripcí těchto souborů z hlediska výrobních lokalit, tematických rovin a zastoupených designérů. Jejím cílem je v prvé řadě upozornit na badatelské možnosti, které tyto kolekce nabízejí. Práce navazuje na přehledový text Analýza potenciálu sbírky Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou zaměřená na československé sklo období socialismu, otištěný ve Skláři a keramikovi 5–6/2019.

There are seventeen state, regional, municipal and private museums in the Czech Republic and Slovakia, which manage numerous collections of Czechoslovak utility glass from the period 1948–1989. The study deals with the basic characteristics and descriptions of these files in terms of production sites, thematic levels and represented designers. Its aim is first of all to draw attention to the research possibilities offered by these collections. The work follows the overview text Analysis of the Potential of the Collection of the Museum of Glass and Jewellery in Jablonec nad Nisou focused on Czechoslovak glass of the socialist period, published in Sklář a keramik 5–6/2019.

1. Úvodem – O co jde? A proč?

Předmětem vědecko-výzkumného projektu Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou v rámci NAKI II (DG18P020-VV031), nazvaného *Design československého skla a bižuterie 1948–1989*, je užitkové sklo a bižuterie vyráběné v Československu mezi lety 1948–1989, které patří i díky úspěšným prezentacím na světových a dalších zahraničních výstavách druhé poloviny 20. století mezi stále vyhledávanější objekty jak odbornou, tak laickou veřejností. Vystavují a publikují se však často pouze jako výtvarné či uměleckořemeslné solitéry bez odborně zpracované vazby na dobový společenský, politický a hospodářsko-ekonomický kontext. Bez

těchto souvislostí je přitom jejich vy-povídací hodnota silně omezena, může vézt k dezinterpretacím a nekritickým obecným závěrům^[1].

Cílem projektu je díky využití interdisciplinárního kulturněhistorického metodického přístupu odborně popsat a zhodnotit design československého skla a bižuterie vytyčeného období v dobových souvislostech nejen s ohledem na jeho výtvarnou a uměleckou podobu. Nedílnou součástí projektu je proto studium významných kolekcí exponátů ze sbírek českých a slovenských paměťových institucí, firemních vzorkoven, dobových pramenů, dobové literatury a literatury k tématu^[2].

2. Kde a co? – Metodika výběru sbírkových kolekcí a jejich vypovídací hodnota

Jedním z hlavních cílů projektu je vytvoření základního „rozcestníku“ pro vážné zájemce o studium českého užitkového skla a bižuterie vymezeného období. Vycházeli jsme od počátku z veřejně dostupných a ověřitelných dat, která muzea a galerie o svých kolekcích poskytují. Mimo naši pozornost tedy zůstaly kolekce dosud nezaevidované, vedené pouze v prvním stupni evidence (tj. bez evidenčních karet) nebo neurčené. Stejně tak jsme pomíjeli kolekce do 50 kusů evidenčních záznamů, pokud se nejednalo o výjimečné a kontextuálně důležité exponáty. Z více než stovky muzeí a ga-

lerií v České republice a na Slovensku, majících početnější kolekce skla, jsme na základě databáze Centrální evidencce sbírek (CES) vybrali téměř 50 institucí, z nichž nám po konzultacích s jejich kurátory vzešlo 17 splňujících výše uvedená kritéria (16 ČR, 1 SR).

V rámci srovnávacího studia jsme se seznámili též s fondy vybraných německých (Glasmuseum Frauenau, Stiftung Museum Kunspalast, Düsseldorf – Glasmuseum Hentrich) a polských muzeí (Muzeum Krakonoskie, Jelenia Góra). Díky mimořádné podpoře Nadace Preciosa proběhla též studijní cesta do The Corning Museum of Glass, Corning, New York, USA.

Vypovídací hodnota veřejných kolekcí je samozřejmě odvislá od úrovně zpracování sbírkových karet, která se „dům od domu“ liší. Obecně lze nepřekvapivě konstatovat, že ve specializovaných sklářských muzeích, nebo muzeích s početnou sbírkou skla, disponujících specializovanými kurátory, je situace dobrá, v těch zbývajících evidencce v obecných náležitostech naplňuje literu zákona, nic více, nic méně. To je však vzhledem k jejich oborové neukotvenosti logické a pochopitelné. Specifické postavení mají soukromé sbírky nepodléhající žádným evidenčním pravidlům a standardům.

3. Komentovaný přehled institucí a kolekcí

3.1 Muzea zřizovaná Ministerstvem kultury ČR

Uměleckoprůmyslové museum v Praze

V rozsáhlých sbírkách Uměleckoprůmyslového musea v Praze bylo identifikováno přibližně 1 950 evidenčních záznamů užitkového a dekorativního skla z období 1948–1989. Jedná se o početně nejbohatší a nejvíce různorodé zastoupení této kategorie v českých a slovenských muzejních institucích.

Podsírka uměleckého řemesla (ev. č. CES UPM/002-04-12/078002) je uložena v depozitáři v pražské městské části Stodůlky^[3].

Zastoupeny jsou podniky **Borské sklo / Crystalex** (závody v Novém Boru, Kamenickém Šenově, Harrachově, Chřibské) a **Spojené sklárny Lednické Rovne, Český Křišťál** (závody v Chlumu u Třeboně a Lenoře), **Jablonecké sklárny** (závod v Desné), **Karlovarské sklo** (závody

Karafa a čířky, čiré a barevné sklo, foukané, hutně tvarované, design Adolf Matura, Borské sklo, Nový Bor, 1960, foto Gabriel Urbánek, sbírka UPM Praha

Moser v Karlových Varech a ve Mstišově), **Moravské sklárny** (závod v Květně), **Poděbradské sklárny** (závod v Poděbradech), **Sklárny Bohemia** (závody ve Světlé nad Sázavou a Dobroníně), **Sklárny Moravia Kyjov, Sklo Union / Sklounion / OBAS** (závody v Teplicích, Dubí u Teplic, Libochovicích, Rosicích a Heřmanově Huti), **Slovenské sklárne** (závod Katarínská Huta), **Ústředí lidové a umělecké výroby** (závod Škrdlovice) a **Železnobrodské sklo** (závod v Železném Brodě). U přibližně 140 předmětů nebylo určeno místo původu. Podsírka obsahuje početné reprezentanty sériového i prototypového skla všech významných výrobců i naprosté většiny výrobních technik. Největší množinu tvoří sklo novoborských závodů podniku Borské sklo / Crystalex

Nápojový soubor, čiré sklo, foukané, hutně tvarované, leptané-pantograf, design Vladimír Jelínek, Bohemia, závod Dobronín, 1957, foto Aleš Kosina, sbírka UPM Praha

mezi lety 1948–1985 (520 ev. záznamů), v němž jsou zastoupeny desítky designérů. Nejčastěji figurují autoři Pavel Hlava, Stanislav Libenský, René Roubíček, Miluše Roubíčková a Ludvika Smrčková. Těžiště této části podsírky spadá do 50. a 60. let 20. století. Další podstatnou část tvoří nápojové sklo ze sklárny v Lednických Rovních (190 ev. záznamů). Zde jsou zastoupeni designéři Karol Hološko a Jaroslav Taraba. Početnou část tvoří výrobky závodu Moser v Karlových Varech (140 ev. záznamů) vynikající koncentrací významných designérů jako Pavel Hlava, Stanislav Libenský, Oldřich Lípa, Věra Lišková, Adolf Matura, Ladislav Oliva, Václav Plátek, Ludvika Smrčková a mnoha dalších.

Mezi výrobky skláren z Chlumu u Třeboně (115 ev. záznamů) zcela převažují návrhy užitkového skla Jana Gabrhela. Početně významné jsou také nápojové soubory ze sklárny v Květně (110 ev. záznamů), spadající převážně do 50.–60. let. Ostatní sklárny jsou zastoupeny jednotkami až desítkami kusů.

(pě)

Moravská galerie v Brně

Ve Sbírce Moravské galerie v Brně (ev. č. CES: MGB/002-05-13/247002, podsírka Uměleckoprůmyslové práce) bylo identifikováno 281 ev. karet užitkového skla z období socialismu^[4]. Nejpočetněji je zastoupena produkce podniku **Borské sklo / Crystalex** z Nového Boru (74 ev. karet). Jedná se především o hutně tvarované a dekorované ruční sklo z 60. let 20. století, ze studených technik zejména brus a rytina. Z designérů jsou nejčastěji zastoupeni Miluše Roubíčková, Ludvika Smrčková a Pa-

Centrální depozitář Uměleckoprůmyslového musea v Praze-Stodůlkách, foto Václav Zahradka, www.abadia.cz

vel Hlava. Následuje lisované sklo produkované ve sklárnách podniku **Sklo Union / Sklounion / OBAS** v Teplicích (70 ev. karet), a to opět především z 60. let 20. století. Zastoupeni jsou především Vladislav Urban (též prototypy) a Jiří Brabec, ten v souvislosti s firemní sklárnou v Rosicích u Brna (37 karet, ručně lisované sklo, 60.–80. léta 20. století). Třetí nejrozsáhlejší kolekci v rámci vymezeného tématu tvoří výrobky **Sklárny uměleckých řemesel** ve Škrdlovicích (51 ev. karet). Jedná se o malosériovou produkci hutního skla (včetně prototypů a unikátů) navrženého především Františkem Víznerem a Jaroslavem Svobodou v 70. letech 20. století. Relativně početné jsou též výrobky anonymních návrhářů.

Menšími soubory je ve sbírce zastoupen sortiment **Jabloneckých skláren** z Dolního Polubného / Desné (26 ev. karet, lisované a lisofované broušené sklo designéra Václava Hanuše z 60.–70. let 20. století), **Železnobrodského skla** z Železného Brodu (20 ev. karet, ruční užitkové sklo a skleněné figurky z 50.–60. let 20. století, včetně prototypů pro sériovou výrobu lisovaného a olovnatého skla navrženého Ladislavem Olivou) a sklárny **Karlovarské sklo / Moser** z Karlových Varů (14 ev. karet, kostry ručních nápojových souborů z 60. až počátku 80. let 20. století navržených většinou Vladimírem Jelínkem).

Okrajově se ve Sbírce Moravské galerie v Brně nachází i produkce dalších českých a slovenských závodů: **Spojené sklárny** Lednické Rovně (9 ev. karet, ruční nápojové sklo, zejména návrhy Jaroslava Taraby, 70.–80. léta 20. století), **Moravské sklárny** Květná (9 ev. karet,

ruční nápojové sklo, navržené Márií Stáhlíkovou a Františkem Brunovským, 50.–80. léta 20. století) a **Bohemia** Poďebrady (5 ev. karet, ruční broušené olovnaté sklo, design Vladimír Žahour a Adolf Matura, 60.–70. léta 20. století), **Český křišťál** Chlum u Třeboně (3 ev. karty, ruční nápojové soubory a unikát z granátového skla, design Vladimír Jelínek a Pavel Hlava, 60.–70. léta 20. století). (pn)

3.2 Muzeum zřízené Národním památkovým ústavem

Sbírka Muzea Vimperska

V Muzeu Vimperska (ev. č. CES: MVI/002-05-14/256002, podsírka Umělecké sklo) bylo identifikováno celkem 103 ev. karet užitkového skla z období socialismu^[5]. Nejpočetněji jsou zastoupeny výrobky brusírny ve **Vimperku** (do 1965 součást n. p. Český křišťál, poté Sklárny Bohemia, 45 ev. karet). Jedná

se především o ukázkou výroby široké škály sériově vyráběného nápojového a užitkového olovnatého skla nejčastěji dekorovaného brusem. Časové rozpětí výrobků pokrývá období od roku 1948 do roku 1989. Jména designérů nejsou uvedena. Část výrobků se nachází ve stádiu polotovarů (jde o ukázky výrobního postupu).

Druhou skupinu tvoří produkce sklárny **Lenora** národního podniku Český křišťál (27 ev. karet). Jedná se o ukázkou ruční výroby široké škály výrobků z čirého a barevného skla dekorovaného nejčastěji zlacením, malbou a brusem. U nápojového skla je častý optický dekor. Časové rozpětí výrobků pokrývá období od roku 1970 do roku 1989. Jména designérů nejsou uvedena. Další skupinu tvoří výrobky s neurčenou lokalitou (31 ev. karet). (dh)

3.3 Muzea zřizovaná kraji

Horácká galerie v Novém Městě na Moravě

Horácká galerie v Novém Městě na Moravě (ev. č. CES: GHO/001-06-21/005001, podsírka Sklo) spravuje početný reprezentativní soubor výrobků **Sklárny uměleckých řemesel** ve Škrdlovicích, které tvoří celou podsírku^[6]. V rámci vymezeného tématu se jedná o kolekci 2 718 ev. karet hutního užitkového skla, dekorativního skla a skleněných plastik, zejména váz a mís, z 60.–70. let 20. století navržených především výtvarníky Františkem Víznerem a Jaroslavem Svobodou. Zajímavou součástí fondu je 161 ev. karet návrhů studentů Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze ze 70.–80. let 20. století. (pn)

Moravská galerie v Brně – Pražákův palác, foto Millenium187, www.wikipedia.org

Sbírka Jihočeského muzea v Českých Budějovicích

Ve Sbírce Jihočeského muzea v Českých Budějovicích (ev. č. CES: JČM/001-09-26/026001, podsíbírka Uměleckoprůmyslové práce) bylo identifikováno 1 053 ev. karet užitkového skla z období socialismu^[7]. Nejpočetněji je zastoupena produkce podniku Český křišťál, závod Chlum u Třeboně (559 ev. karet). Jedná se především o ukázkou ruční výroby široké škály sériově vyráběného nápojového a dekorativního skla z období od roku 1948 do roku 1989. Výrobky z čirého a barevného skla jsou nejčastěji dekorovány broušením, zlacením a malbou, v jednotlivostech rytinou. Specialitu tvoří výrobky z granátového skla. Některé z výrobků byly oceněny např. Vynikající výrobek roku 1974, Nejlepší výrobek Ministerstva průmyslu 1985, Zlatá medaile Brno 1986, Vybráno pro CID 1989. Z designérů jsou nejčastěji zastoupeni Jan Gabriel, Stanislav Král a Věra Vejsová.

Druhou nejpočetnější skupinu tvoří sklo vyráběné v podniku **Český křišťál, závod Lenora** (474 ev. karet). Časové rozpětí výrobků pokrývá období od roku 1948 do roku 1989. Jedná se širokou škálu výrobků z čirého a barevného skla, nejčastěji dekorovaného broušením, zlacením a malbou, po modernizaci sklárny v roce 1968 také výrobků z olovnatého křišťálového skla. Ojedinele je uvedeno jméno jediného designéra, a to Jana Gabrhela.

Třetí kolekci tvoří produkce podniku **Český křišťál, závod Kamenice nad Lipou**. Jedná se o ukázkou ruční výroby nápojových souborů a váz z křišťálového a granátového skla. Výrobky jsou nejčastěji dekorovány broušením, zlacením a malbou a spadají zejména do první poloviny 70. let 20. století. Jména designérů nejsou uvedena. Objekty byly získány nákupem z n. p. Český křišťál, Závod Kamenice nad Lipou.

(dh)

Muzeum Karlovy Vary

Ve sbírce Muzea Karlovy Vary (ev. č. v CES: KVM/002-02-22/048002, podsíbírka Sklo, keramika, porcelán) bylo identifikováno celkem 92 ev. karet z produkce podniku **Moser** Karlovy Vary^[8]. Jedná se o ruční sériovou a malosériovou výrobu nápojového a stolního skla vyrobeného z luxusní křišťálové a barevné moserovské skloviny. Výrobky časově pocházejí z konce 40. let 20. stol. až konce 80. let 20. sto-

Horácká galerie v Novém Městě na Moravě, foto www.cz-museums.cz

letí a často byly určeny na export. Jsou spojeny se jmény významných českých výtvarníků a designerů (např. Ludviky Smrčkové, Luboše Meteláka, Oldřicha Lípy, Vladimíra Jelínka, Věry Liškové, Pavla Hlavy, Jiřího Šuhájka). Na evidenčních kartách jsou uvedena výrobní čísla jednotlivých výrobků. Unikátní část kolekce tvoří tzv. sklo králů (luxusní nápojové sklo, zdobené rytými a zlacenými státními znaky a symboly, určené pro výjimečné osobnosti).

(dh)

Muzeum regionu Valašsko – pracoviště Vsetín a Valašské Meziříčí

Muzeum regionu Valašsko (ev. č. CES: MVŠ/002-05-22/283002, pracoviště Vsetín – podsíbírka Sklo; pracoviště Valašské Meziříčí – podsíbírka Uměleckořemeslných a uměleckoprůmyslových výrobků) má kolekce skla vedené ve dvou podsbírkách uložených ve dvou lokalitách^[9].

Na vsetínském zámku jsou deponovány četné výrobky firmy **Moravské sklárny**, závod Karolinka (224 ev. karet). Jedná se o reprezentativní průřez produkcí nápojového skla podniku ze 40. až 80. let 20. století. Designéři jsou připisováni jen výjimečně, naopak často jsou zaznamenány rok výroby i výrobní číslo. Jmenovitě jsou z návrhářů uvedeni Antonín Švec, Alena Holišová, Václav Tylčer a Emanuel Tylčer.

Zajímavým souborem je stolní a nápojové sklo **Ludviky Smrčkové** navržené v 40. až 80. letech 20. století pro různé společnosti (26 ev. karet; firmy Inwald, EXBOR, Výzkumný ústav užitkového skla, Bohemia, Moser, Crystalex, Umělecké sklo, Moravské sklárny, Českomoravské sklárny)

Ve Valašském Meziříčí se nachází kolekce 49 ev. karet zejména strojního upomínkového skla dekorovaného leptanými nebo zlacenými nápisy z regionálních sklářských závodů firm **Českomoravské sklárny** (Krásno), **Sklo Union – Osvětlovací sklo** (Valašské Meziříčí) a **Moravské sklárny** (Karolinka) ze 40 až 80. let 20. století. V menší míře je zastoupeno i běžné nápojové sklo, sklenice od hořčice a vázy z hutního skla. Jména designérů nejsou v evidenci uvedena.

(pn)

Oblastní muzeum v Děčíně

Ve sbírkách Oblastního muzea v Děčíně jsou výrobky ze skla obsaženy v samostatné podsbírkce Sklo (ev. č. CES MDE/002-05-10/215002)^[10]. Užitkové sklo druhé poloviny 20. století je zastoupeno především sklem bez určené výrobní lokality (51 ev. karet), z toho podstatnou část tvoří práce **Ludviky Smrčkové** darované přímo autorkou v roce 1967. Ostatní neurčené karty pochází z rozpětí let 1948–1989 bez určení autorů. Karty s určenou výrobní lokalitou tvoří menší část (9 ev. karet) a zahrnují především firmy **Borské sklo / Crystalex** (závody v Novém Boru a Chříbské) a **Sklo Union / Sklounion / OBAS** (závod Dubí u Teplic). Jednotlivě jsou zastoupeny také **Kavalier** (Sázava) a **Kovočas** (Děčín). Jedná se o příklady běžného, sériově vyráběného skla z 50.–80. let. Zastoupeni jsou autoři Rudolf Jurníkl a Ludvika Smrčková.

(pě)

Regionální muzeum v Teplicích

Rozsáhlá sbírka užitkového skla se nachází v Regionálním muzeu v Teplicích. V podsbírkce Sklo (ev. č. CES RMT/001-09-27/030001) bylo nalezeno

celkem 1 066 ev. záznamů z vymezeného období^[11]. Většinou část tvoří lisované sériové výrobky závodů podniku **Sklo Union / Sklounion / OBAS**, jmenovitě závodů v Dubí u Teplic, Rosicích, Libochovicích, Košťanech a Heřmanově Huti. Nejčastěji jsou zastoupeni designéři Pavel Pánek, Rudolf Jurnikl a František Pečený. Časově předměty spadají do celého období 1948–1989. Sbírka je poměrně dobře zdokumentovaná a často jmenovitě eviduje jednotlivé soubory stolního skla. Nejpočetněji jsou zastoupeny Cibulák, Boutique a Rex. Ve větší míře je ještě zastoupen podnik **Karlovarské sklo** (závody Moser Karlovy Vary a Mstišov, 110 ev. záznamů) včetně mstišovského souboru Rhapsody od autora Karla Zemka. V menší míře sbírka obsahuje výrobky podniků **Borské sklo / Crystalex** (závody EXBOR a Chřibská), **Sklárny Bohemia Poděbrady** (závod Poděbrady), **Železnobrodské sklo** (závod Železný Brod) a **Ústředí lidové a umělecké výroby** (závod Škrdlovice).

(pě)

Severočeské muzeum v Liberci

Soubor přibližně 460 evidenčních čísel skla z období socialismu ve své sbírce spravuje Severočeské muzeum v Liberci^[12]. Významná část podsbírkou Sklo (ev. č. CES SML/001-10-01/031001) pochází z hromadné akvizice současného skla z výstavy v Liberci v roce 1960, která přímo navázala na mezinárodní výstavu v Moskvě v roce 1959. Jedná se často o výstavní prototypy, které se již nedostaly do sériové výroby. Některé návrhy však byly oceněny také na Trienále v Miláně v roce 1961. Menší část

sbírky tvoří soubor železnobrodských skleněných figurek (82 ev. záznamů). Přítomny jsou podniky **Borské sklo / Crystalex** (závod v Novém Boru) a **Spojené sklárny** Lednické Rovne, **Jablonecké sklárny** (závody v Desné a v Janově nad Nisou), **Karlovarské sklo** (závody v Karlových Varech a Mstišově), **Moravské sklárny** (závod Květná), **Poděbradské sklárny** (závod v Poděbradech), **Sklo Union / Sklounion / OBAS** (závody v Dubí u Teplic, Libochovicích, Rosicích a Heřmanově Huti) a **Železnobrodské sklo** (závod Železný Brod). Zastoupeny jsou desítky významných designérů, z nejdůležitějších např. Ludvíka Smrčková, Pavel Hlava, René Roubíček, Josef Hospodka, Stanislav Libenský, Rudolf Jurnikl, Ladislav Oliva, Karol Hološko, František Tejml, Václav Plátek, František Zemek, Karel Wunsch a další. U části sbírky (49 ev. záznamů) není určen původ.

(pě)

Východočeské muzeum v Pardubicích

Východočeské muzeum v Pardubicích spravuje významnou kolekci užitkového a dekorativního skla, celkem 634 identifikovaných evidenčních záznamů v podsbírci Uměleckoprůmyslové práce (ev. č. CES MVP/002-05-14/254002) z let 1948–1989^[13]. Sbírkové předměty jsou uloženy v novém depozitáři v městské části Ohrazenice. V podsbírci nalezneme výrobky podniků **Borské sklo / Crystalex** (závody Nový Bor a Harrachov), **Spojené sklárny** Lednické Rovne, **Český křišťál** (závod Chlum u Třeboně), **Jablonecké sklárny** (závod Desná), **Karlovarské sklo** (závod Moser Karlovy Vary), **Moravské sklárny** (závody Karo-

línka a Květná), **Poděbradské sklárny** (závod Poděbrady), **Sklárny Bohemia** (závod Úsobí), **Sklo Union / Sklounion / OBAS** (závody Dubí u Teplic, Heřmanova Huť, Libochovice a Rosice), **Ústředí lidové a umělecké výroby** (závod Škrdlovice) a **Železnobrodské sklo** (závod Železný Brod).

Nejpočetnější část tvoří výrobky novoborských závodů podniku **Borské sklo / Crystalex** z let 1950–1981. Je to široká škála výrobků automatické i ruční výroby prezentující většinu dekoračních technik. Návrhy pochází od celkem 21 autorů, včetně např. Josefa Hospodky, Pavla Hlavy, Oldřicha Lipského, Adolfa Matury, Ladislava Olivy, Reného Roubíčka, Ludviky Smrčkové, Karla Wünsche a dalších. Další početně významný soubor tvoří hutní výrobky skláren ve Škrdlovicích o 110 ev. záznamech, a dále příklady produkce skláren v Poděbradech, Karlových Varech, Chlumu u Třeboně a Harrachově, každý v rozmezí 30–40 ev. záznamů. Asi 90 ev. záznamů je bez identifikace původu.

(pě)

Západočeské muzeum v Plzni

Ve sbírce Západočeského muzea v Plzni (ev. č. CES: ZČM/001-07-30/018001, podsbírkou Umělecké řemeslo) bylo identifikováno 375 ev. karet užitkového skla z období socialismu^[14]. Nejobsáhleji je zastoupena produkce podniku **Sklo Union**, Heřmanova Huť (111 ev. karet). Jedná se o sériově vyráběné, lisované, užitkové a nápojové sklo z konce 50.–70. let 20. stol., vyráběné podle návrhů designérů (např. Františka Pečeného a Miloše Filipa). Výrobce dalšího početného souboru, který časově spadá do let 1950–1972, a zahrnuje produkci z čirého a barevného skla, je **Český křišťál Lenora**. Zajímavostí je, že v některých případech je v ev. kartách uveden také název zakázky (např. Razno, Finkelstein, VSK Švýcarsko, Forest China USA a výrobní čísla). Jména designérů nejsou uvedena. Poslední početný soubor tvoří **Moser Karlovy Vary** (105 ev. karet). Jedná se o luxusní ruční sériovou a malosériovou výrobu z křišťálové a barevné moserovské skloviny z konce 40. až konce 80. let 20. stol. Některé stolní a nápojové soubory jsou navrženy designéry Vladimírem Jelínkem a Lubošem Metelákem (Helena, Ofelie, Dominik, Flóra), je u nich uvedeno výrobní číslo a označení etiketou Moser Made in Czechoslovakia. U stolní soupravy

Z expozice Sklářského muzea v Novém Boru, foto www.czechglasscompetence.cz

navržené Lubošem Metelákem je uvedeno ocenění Nejlepší výrobek roku 1984 a CID. Dóza s víkem navržená Ludvikou Smrčkovou (1951) má také signaturu Moser Karlovy Vary Made in Czechoslovakia. Výjimečnou část kolekce tvoří tzv. sklo králů (luxusní nápojové sklo, zdobené rytými a zlatými státními symboly a znaky).

Výrobci dalších méně početných souborů jsou **Borské sklo / Crystalex** Nový Bor (18 ev. karet, časové rozpětí 1950 – 1973), zajímavostí je souprava na kávu zdobená vysokým smaltem a malbou (Montreal 1968); **Železnobrodské sklo** Železný Brod (13 ev. karet, časové rozpětí 1950–1972) výrobky z hutního skla a 12 kusů železnobrodských skleněných figurek; **Moravské sklárny** Květná (8 ev. karet, časové rozpětí 1970–1973) nápojové a stolní sklo; **Sklárna ústředí uměleckých řemesel** Škrdlovce (6 ev. karet, časové rozpětí 1950–1969, designér Emanuel Beránek); **Český Křišťál** Chlum u Třeboně (2 ev. karty, časové rozpětí 1959–1972); **Kavalier** Sázava (2 ev. karty, 1972, soubor ze skla SIMAX); **Borské sklo** Harrachov (1 ev. karta, 1970, designér Rudolf Schwedler); **Sklárny Bohemia** Poděbrady (1 ev. karta, 1970)

(dh)

3.3 Muzea zřizovaná městy

Městské muzeum v Železném Brodě Mimořádnou a specifickou sbírku užitkového a dekorativního skla z období socialismu spravuje Městské muzeum v Železném Brodě^[15]. V podsbírce Jiná – Sklářská (ev. č. v CES MŽB/002-04-18/085002) se nachází okolo 1 030 evidenčních záznamů železnobrodských skleněných figurek a 174 evidenčních záznamů ostatního užitkového a dekorativního skla. Sbírkou skleněných figurek z podniku **Železnobrodské sklo** je největší svého druhu v České republice. Obsahuje sériové návrhy nebo prototypy od 19 autorů, z nichž nejpočetnější jsou práce Jaroslava Brychty, Miroslava Klingera, Miloše Hlaváče a Růženy Vaňkové. Figurky pochází z celého rozpětí let 1948–1989, ale těžiště se nachází v 60.–80. letech.

Sbírkou ostatního užitkového a dekorativního skla byla získána většinou převodem z podniku **Železnobrodské sklo**, v malé míře pak z produkce **Borského skla / Crystalexu** (závod Harrachov). Jedná se o sériovou výrobu nebo prototypy. Významné jsou ryté vázy Jindřicha

Novohradské muzeum a galerie v Lučenci, foto Radovan Vojenčák, www.mynovohrad.sme.sk

Tocksteina z let 1950 a 1965, sklo Miroslava Klingera z let 1955–1965, vázy a popelníky Antonína Drobníka z 50.–70. let. Harrachovskou sklárnu reprezentují hutní vázy Milana Meteláka z let 1964–1965 a váza Rudolfa Schwedlera z roku 1955 vyrobená technikou Harartil.

(pě)

Sklářské muzeum v Harrachově

Početně rozsáhlá sbírka výrobků sklárny v Harrachově z let 1948–1989 je uložena ve sklářském muzeu provozovaném firmou Sklářna a minipivovar Novosad a syn Harrachov s. r. o. Vlastníkem sbírky a sbírkové evidence je město Harrachov^[16]. Příslušná podsbírka Uměleckoprůmyslové práce (ev. č. CES MHS/002-05-10/223002) je klíčová pro problematiku harrachovské produkce v období socialismu, kdy spadala pod podnik **Borské sklo / Crystalex**.

V počtu přibližně 1 000 ev. záznamů převažuje sklo vyrobené hutními technikami nebo foukáním do formy, v menší míře je zastoupeno i automaticky vyráběné sklo, které pravděpodobně pochází z Nového Boru. Významné jsou kolekce Milana Meteláka Večerní modř z období po roce 1955 (50 ev. záznamů), dále sklo zdobené technikou Harartil po roce 1954 podle návrhů Rudolfa Schwedlera nebo Milana Meteláka (25 ev. záznamů), Meteláková kolekce Albatros po roce 1958 (10 ev. záznamů) a novoborské automatické sklo souboru Laura (14 ev. záznamů).

(pě)

Sklářské muzeum v Novém Boru

Sklářské muzeum v Novém Boru spravuje rozsáhlou sbírku skla, obsahující mimo jiné i velké množství užitkového

skla z období socialismu^[18]. V rámci podsbírky Uměleckoprůmyslové práce (ev. č. CES SNB/002-04-23/091002) bylo identifikováno cca 1 700 ev. záznamů. Sklo pochází většinou z podniku **Borské sklo / Crystalex** (závody v Novém Boru, Kamenickém Šenově, Harrachově, Chřibské, Polevska) a **Spojené sklárny** Lednické Rovne. Dále sbírka zahrnuje výrobky podniků **Moravské sklárny** (závod Květná), **Sklárny Bohemia** (závod Poděbrady) a **Sklo Union / Sklounion / OBAS** (závod Rudolfova Huť v Dubí u Teplíc) a určitý počet výrobků bez určení původu.

Sbírkou zahrnuje ruční i automaticky vyráběné sklo soudobých stylů, ale také příklady historizujícího skla. Nalezneme zde velkosérie, malosérie i výrobní prototypy od téměř osmdesáti různých autorů, např. Stanislava Libenského, Reného Roubíčka, Miluše Roubíčkové, Ludviky Smrčkové, Josefa Hospodky, Karla Wünsche, Pavla Hlavvy, Oldřicha Lipského, Václava Plátka a dalších. Těžiště sbírky leží v 50., 60. a 70. letech.

(pě)

3.5 Soukromá muzea

Soukromé muzeum firmy DETESK, s.r.o., Železný Brod

Sklářská firma DETESK, s.r.o. spravuje rozsahem menší, ale badatelsky zajímavou sbírku užitkového a dekorativního skla, která je vystavena v budově firemní prodejny jako veřejně přístupná expozice^[19].

Užitkové a dekorativní sklo z vymezeného období čítá asi 60 ks. Nacházejí se zde výrobky podniku **Borské sklo / Crystalex** (závody Harrachov, a Umě-

Západočeské muzeum v Plzni, foto Norbert Aepli, Switzerland, www.wikipedia.org

lecké sklo v Novém Boru), menší počet tvoří výrobky **Ústředí lidové a umělecké výroby** (závod Škrdlovice), **Železnobrodského skla** a **Jabloneckých skláren** (závod Desná).

Z harrachovských výrobků je významný nápojový soubor Masaryk Rudolfa Schwedlera a dekorativní stolní sklo Harartil od Rudolfa Schwedlera a Milana Meteláka. Nový Bor reprezentuje čajová souprava z varného skla podle

návrhu Stanislava Libenského z let 1949–1950. Škrdlovice jsou zastoupeny hutním sklem od Pavla Ježka, Jana Exnara a Stanislava Libenského z let 1974–1988. Významné jsou také popelníky Václava Plátka, oceněné na mezinárodních výstavách konce 50. a počátku 60. let. Specifickou část tvoří zdejší sbírka železnobrodských skleněných figurek.

(pč)

3.6 Slovenská republika

Novohradské múzeum a galéria v Lučenci

Největší soubor užitkového skla z druhé poloviny 20. století na Slovensku je uložen v Novohradském múzeu a galerii v Lučenci (podsbírka História), zřizovaném Banskobystrickém samosprávném krajem [20]. Jedná se o produkci závodů sdružených pod firmou **Slovenské sklárne / Stredoslovenské sklárne**. Kolekce se stále zpracovává, v létě roku 2019 se zde ke sledovanému tématu nacházelo 1 604 ev. karet. Jedná se o ruční a automatické nápojové a stolní sklo ze 40 až 80. let 20. století bez určení designérů. Nejpočetněji je zastoupena produkce sklárny Poltár, založené až v roce 1971 (797 ev. karet), následují Katarinská huta (406 ev. karet), Zlatno (321 ev. karet) a Málinec (80 ev. karet).

(pn)

Studie vznikla v rámci grantového projektu Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní kulturní identity na léta 2016 až 2022 (NAKI II) Ministerstva kultury ČR Design československého skla a bižuterie 1948–1989 (DG18P02OVV031). Řešitelem projektu je Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou.

LITERATURA A POZNÁMKY

- 1] K tématu srov. Kirsch R. (ed.): Historie sklářské výroby v českých zemích II/1, Praha (2003); Vondruška V. – Langhamer A.: České sklo. Tradice a současnost, Nový Bor (b. d.); Nový P. – Hlaveš M. – Illo P.: Dva v jednom. Design československého skla 1918–2018, Jablonec nad Nisou (2018); Wassmuth V.: Tschechisches Glas. Künstlerische Gestaltung im Sozialismus, Köln-Weimar-Wien (2016).
- 2] Popis projektu zde: <https://www.rvvi.cz/cep?s=jednoduche-vyhledavani&ss=detail&n=0&h=DG18P02OVV031>
- 3] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000689-16-Umeleckeho-remesla/?disprec=5&iset=20
- 4] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000677-17-Umeleckoprumslove-prace/?disprec=4&iset=2
- 5] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0002058-16-Umeleckeho-remesla/?disprec=5&iset=22
- 6] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000004-24-Sklo/?iset=4&qt=mg
- 7] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000077-17-Umeleckoprumslove-prace/?disprec=6&iset=24
- 8] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000162-24-Sklo-keramika-porcelan/?disprec=13&iset=26&pg=2
- 9] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0002158-24-Sklo/?disprec=9&iset=10; http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0002653-25-Umeleckoremeslnych-a-umeleckoprumslovych-vyrobu/?disprec=10&iset=10

- 10] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0001797-24-Sklo/?disprec=26&iset=28&pg=3
- 11] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000123-24-Sklo/?disprec=33&iset=30&pg=4
- 12] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000426-24-Sklo/?disprec=38&iset=32&pg=4
- 13] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0002016-17-Umeleckoprumslove-prace/?disprec=15&iset=34&pg=2
- 14] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000078-16-Umeleckeho-remesla/?disprec=6&iset=36
- 15] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0001170-25-Sklarska/?iset=37&qt=mg
- 16] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0001820-17-Umeleckoprumslove-prace/?iset=38&qt=mg
- 17] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000694-17-Umeleckoprumslove-prace/?iset=39&qt=mg
- 18] http://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat-psb0000800-17-Umeleckoprumslove-prace/?iset=40&qt=mg
- 19] <https://galerie.detesk.cz/cs/muzeum>
- 20] www.nmg.sk

Lektor: PhDr. Sylva Petrová